

УДК 332.146

Іванов Ю.Б., д.е.н., професор,
Науково-дослідний центр індустріальних
проблем розвитку НАН України, м. Харків, Україна,
Лаптев В.І., д.е.н., доцент,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця, м. Харків, Україна

ПОДАТКОВІ ЗАСОБИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Основою забезпечення сталого розвитку України в повоєнний період є залучення інвестицій для відновлення економіки та створення сприятливого інвестиційного клімату. Саме на це спрямований розроблений Міністерством економіки України План для реалізації Ukraine Facility [1]. Разом з тим, цей план передбачає пріоритетні напрями інвестування й реалізацію інституційної та адміністративної складових, але не містить ані фінансового, ані податкового інструментарію підтримки та стимулювання інвестицій.

Єдиним документом стратегічного характеру в сфері фінансової та податкової політики є прийнята 27 грудня 2023 р. Національна стратегія доходів до 2030 р. [2] (далі НСД), основною стратегічною ціллю якої визначено «забезпечення макроекономічної та фінансової стабільності через збереження рівня мобілізації доходів та зменшенні потреби у зовнішньому фінансуванні». Зазначена ціль має яскраво виражений фіскальний характер, хоча в тексті НСД все ж-таки містяться певні інструменти податкової підтримки та податкового стимулювання інвестиційної діяльності, що власне і є основою стабілізації та забезпечення стійкого розвитку економіки України в повоєнний період.

В розділі 4.3.3(а) НСД [2] «Ефективне використання податкових стимулів для заохочення післявоєнної відбудови та реінвестування капіталу» передбачено дві групи інструментів, що мають принципово різний характер впливу на інвестиційні процеси:

- 1) спеціальні податкові режими (Дія-Сіті, індустріальні парки, режим

«Інвест-няня» для крупних інвестиційних проектів та «Спеціальні умови для підприємств у шахтарських регіонах»). Україна має певний досвід застосування перших двох спецрежимів, а останні два, хоча й передбачені чинним законодавством, але на практиці ще не використовуються;

2) прискорена та миттєва (повна) амортизація.

Перша група інвестиційно-орієнтованих інструментів податкової політики в якості рушійної сили передбачає зменшення податкового навантаження на платників податків, що здійснюють господарську діяльність в межах певного сектору економіки (Дія-сіті) або території (індустріальні парки та спеціальні умови для підприємств у шахтарських регіонах). Режим «Інвест-няня» займає певну проміжну позицію – з одного боку, він призначений для стимулювання виконання значних за обсягами інвестицій та терміном реалізації інвестиційних проектів у визначених законодавством сферах діяльності (переробна, видобувна промисловість й т. ін.), а з іншого – він не інструментом групової дії та в індивідуальному порядку застосовується до конкретних інвестиційних проектів, які відповідають встановленим обмеженням.

Миттєва амортизація визначена в НСД як пріоритетний інструмент податкового стимулювання інвестицій та класифікована як новий підхід, що базується на витратах. Проте, ця теза уявляється вельми дискусійною.

По-перше, аналіз інструментарію податкового стимулювання інвестицій, що застосовується в країнах ЄС, свідчить про те, що такий інструмент не є новим, він відомий під іншою назвою - «попередня (авансова) амортизація, що передбачає повне списання вартості об'єкта основних засобів на витрати в момент його введення в експлуатацію. В Україні також є досвід використання прискореної амортизації. Так, відповідно до п. 43¹ підрозділу 4 розділу XX Податкового кодексу України платники податку, які коригують фінансовий результат на податкові різниці, мають право з 01.01.2021р. до 31.12.2030 р. замість «стандартних» строків корисного використання придбаних нових основних засобів використовувати скорочені строки (для всіх груп основних засобів, крім частини групи 4 – електронно-обчислюваних машин). Недоліком

такої пільги є її універсальний характер і відсутність цільового спрямування.

По-друге, статусу основного податкового інструмента в європейській практиці миттєва амортизація не відповідає, оскільки вона не має широкого розповсюдження, причому використовується практично у виключних випадках та для вирішення відносно вузьких завдань.

По-третє, амортизацію (як прискорену, так і миттєву) не слід вважати єдиним механізмом, базованим на витратах. За своєю економічною природою миттєва амортизація повністю відповідає іншому використовуваному в європейській практиці інструменту – податковій знижці (у випадку, коли ставка такої знижки дорівнює 100%). Порівняння цих двох інструментів свідчить про те, що податкова знижка є більш гнучким та широко застосовуваним в країнах ЄС інструментом, оскільки передбачає значний діапазон отримуваних преференцій (на практиці ставки податкової знижки можуть варіювати від 5 до 150%), що безпосередньо впливає на дієвість таких преференцій. Натомість миттєва (повна) амортизація такої гнучкості не передбачає, а вплив на дієвість такої пільги держава може здійснювати виключно за рахунок регламентації сфери її застосування, тобто встановлення переліку основних засобів, що амортизуються за цим способом, та умов, що визначають цілі податкового регулювання.

Проведений аналіз інструментарію податкового стимулювання інвестицій, що міститься в НСД, свідчить про необхідність розширення системи податкових стимулів інвестиційних процесів з урахуванням кращих європейських практик та пріоритетів повоєнного відновлення економіки України.

Література

1. План для реалізації Ukraine Facility 2024-2027. Міністерство економіки. <http://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/plan-ukraine-facility.pdf>
2. Національна стратегія доходів до 2030 р. Затверджена Розпорядженням КМУ від 27 грудня 2023 р. № 1218-р. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Національна_стратегія_доходів_2030.pdf